

Bitpazarında parçalanan bir ilim adamı..

Bugün bize büyük bir kütüphane bırakan Feyzullah efendi kimdi?..

Gazete koleksiyonları itibarile en zengin kütüphanelerimizden biri de «Fatih kütüphanesi» dir. Bunun için çok eski bir gazete veya mecmua koleksiyonunu karıştırmak icabedince Fatih yolunu tutmak lâzımdır.

Geçenlerde yine böyle bir işimiz çıktı. Abdülâziz'in ölümünden sonra Dr. Mako paşa riyasetindeki hekim heyetinin verdiği raporu eski koleksiyonlarda aramam icabetti. Fatihteki meşhur «Feyzullah efendi medresesi» ne gittim. Kapıda, aynı zamanda Güzel Sanatlar akademisinde hoca olan bir mimar arkadaşına rasgeldim. Beraberce içeriye girdik. Okuma odasının sessizliği içinde akşam paydosuna kadar kaldık. Sonra yine beraber çıktık.

O kapanma faaliyeti içinde bulunan kütüphaneye bakarak:

— Ne fevkalâde bina!.. dedi.

Sonra bana döndü:

— İnsanların, meşhurların hayatını yazdığınız gibi İstanbulda bazı binaların hayatlarını, maceralarını, sahiplerini de yazsanıza.. dedi.

Ve sonra ilâve etti:

— Meselâ su Feyzullah efendi medresesi.. Ne güzel bir başlangıç olabilir..

Feyzullah efendi kimdi?.

Evet, bugün İstanbulun en güzel kütüphanelerinden birinin içine sığındığı, senelerden beri nesillerin girip çıktığı bu meşhûr binanın sahibini ve onun müthiş bir facia ile biten hayatını pek çoğumuz bilmeyiz. Halbuki Feyzullah efendi ilim tarihimizde mühim bir simadır..

Muhtelif hükümdarlar zamanında dokuz sene yakın Seyhülislamlık eden Feyzullah efendi «Hacı hakani âzam» unvanile anılırdı. Padişahlara hocalık etmişti.

Kendisi Erzurumluydu. Doğduğu şehri o kadar severdi ki bugün içinde büyük bir kütüphane bulunan binanın kubbelelerinden birini «Erzurum tarzı» denilen bir biçimde yaptırmıştı. «Erzurum tarzı» kubbe aşağı yukarı İstanbulda yok denilecek kadar azdır. Seyhülislam Feyzullah efendi kendisini tamamile ilme vermiş bir insandı. Lâkin siyasi bir hâdiseye kurban gitti.

Bitpazarında parçalanan âlim..

Yeniçeri zorbaları, isyanlarından birinde bu büyük âlime o kadar kızmışlardı ki ona müthiş bir işkence etmeğe karar verdiler. Bunun için de bu işlerin erbabı kimselerden teşekkül etmiş üç kişilik bir heyet seçtiler. Mesele Edirne şehrinin yeniden payitaht olup olmamasına dayanıyordu.

Üç kişilik «işkence heyeti» yalnız Feyzullah efendiye değil, onun çoluğuna, çocuğuna da işkence edecekti.

«İşkence heyeti» yakaladıkları Feyzullah efendiyi sıska ve eyersiz bir ata bindirip Bitpazarına getirdiler. Ve burada kendisini pek müthiş işkencelerle öldürdüler. Başını kestiler. Sonra:

— İp takıp sürüklensin!.. dediler. Ve zavallı Feyzullah efendinin ayağına bir ip taktılar. Kendisini papazlara sürüklettiler. Bu suretle Seyhülislamın gûya dinsizliğini de ortaya atmış oluyorlardı.

Tuncaya atılan adam..

300 kişi tarafından sürüklenen ceset nihayet Tunca nehrine atılmıştı. Feyzullah efendi arkasındaki nesillere koca bir kütüphane bırakan bir adamdır. Onun binasile beraber çocuklarına, çocuklarının çocuklarına, torunlarına, torunlarının torunlarına hediye ettiği kütüphanesinin içinde kitaplarını ve bunların vakfiyesini görenler kendisinin intizamına hayretler içinde kalmışlardır. Zira bu kitap vakfiyesinde Feyzullah efendi bugün ancak bir heyet tarafından tas-

Fatih kütüphanesi ve burada kitap okuyanlar

nif edilebilecek olan bütün kitaplarındaki kâğıtların cinsini, evsafını birer birer anlatacak kadar tafsilât vermekte ve intizam göstermektedir.

Böyle arkasından gelecek nesillere ihtişamlı bir ilim mirası bırakan kimseleri her zaman derin bir hürmetle anmamız icabederken Feyzullah efendinin ismini bile bilmeyecek kadar hayatına karşı bilgisiz kalmamız hakikaten acı bir şeydir.

Mimarî tarihimizin en mühim binalarından biri addedilen kendi medresesinde ve kendi kütüphanesinin önünde onun hâtırasını anacak bir şey yapmak için bıraktığı ilim mirasının «veraset vergisi» bile olmayacaktır. Her halde ona karşı gösterdiğimiz hayret verici kayıtsızlığı affettirecek bir harekette bulunmamız icabeder.

Bir Fransız kadını..

Feyzullah efendi medresesi gibi gerek içi, ve gerek dışı itibarile kıymetli binaya bugün sahipsek biraz da bunu bir kadına borçluyuz. Yoksa şimdi bu binanın yerinde de yeller esmekteydi!

Malûm a bizde «imar!» denilince akla ilk gelen şey hemen bina yıkıp yerine meydan açmaktır.

Bundan epeyce seneler önce de yine İstanbul Belediyesi:

— Şu Feyzullah efendi medresesini yıkıp oraya küçük bir meydan yapalım!.. demiş ve bu hususta icabeden kararı da vermişti.

Az daha o mimarî şaheseri elden gidiyordu. Lâkin işte bu esnada bir kadın ortaya çıktı. Medresenin katiyen yıkılamıyacağını ısrarla iddia eden bu kadın Fransızdı. İsmi de madam Bompard idi.

Madam Bompard «Eski eserleri koruma cemiyeti» âzasındandı. Fransız sefirinin karısıydı. Feyzullah efendi medresesinin hakiki bir hayranıydı. Bu güzel bina madam Bompard'ın o güzel teşebbüsü, oraya buraya koşması âdeta bu uğurda çırpınmasla kurtuldu.

İşte pek meşhur bir kütüphanemizin, İstanbulun maruf binalarından birinin kısaca hayat romanı budur.

Hikmet Feridun Es

